

Amsterdam, 15 Sept. "46

Anton,

In schandelijk lange tijd heb ik niets van me laten horen. Dat komt, doordat ik te veel en te weinig te schrijven had. Het adres van Stan had je al en van hem hoorde je tevens, dat ~~bijschrift~~ binnenkort het tweede stuk van De Arbeidersraden zal verschijnen. Daardoor had ik te weinig te schrijven van direct belang.

Feitelijk had ik te veel te schrijven, omdat vooral in de laatste tijd een zekere zwaarmoedigheid zich van me meester had en heeft gemaakt. Dat zit in de klaarblijkelijke onvermijdelijkheid van een derde wereldoorlog. Rusland en Amerika zijn de enig werkelijke machten in de tegenwoordige tijd. Alleen vanuit deze landen zou een nieuwe oorlog voorkomen moeten worden. En zoals de dingen er nu uitzien, is daar geen schijn van kans op. Niet dat ik die oorlog reeds binnen een paar jaar verwacht, maar de hele wereld bereidt zich er op voor. En alles wat in Europa aan klassebewegingen moge ontstaan, ~~kan~~ is van zeer ondergeschikte betekenis, zolang in Amerika en Rusland geen werkelijk communistische bewegingen ontstaan.

Daarbij ligt vooral Rusland me zwaar op de maag. In een Frans ~~tijdschriftje~~ tijdschriftje las ~~ik~~ ik een satirisch artikel als lofzang op de Russische kunst. Daarin werd de "gelijkshakeling" van alle kunstuitingen, zowel van beeldende als letterkundige kunst, de pers, de radio, de film, het organisatieleven, beschreven. En daarbij bracht de schrijver de bekerde proeven van Pavlov omtrent de voorwaardelijke reflexen in herinnering. Aldous Huxley bouwde in zijn boek "Het somaparadijs" (de Engelse titel weet ik niet meer) een hele maatschappij op de voorwaardelijke reflexen. Ik weet niet of je het boekje kent, maar ongetwijfeld is het de moeite het te lezen. Dat wil zeggen, toen ik de helft gelzen had, heb ik het weggelegd, omdat de zin van het werkje in me opgenomen had en de andere helft geen nieuws meer kon brengen. Rusland maakt nu echter de fantasie van Huxley tot angstige werkelijkheid.

We zijn zo gewend, bij de vorming van het maatschappelijk bewustzijn te rekenen met de vormen van de vroegere burgerlijke democratie, die een corrigerende werking op de subjectieve gedachte-inhouden oefent. En waar uit de tegenstellingen in het maatschappelijke leven andere opvattingen, andere zienswijzen, naar voren kwamen, konden deze hun uitdrukking vinden in kleine organisatorische samenklonteringingen voor propaganda, om de andere zienswijze te ~~verbreiden~~ verbreiden. In Rusland is daarvan absoluut geen sprake. Op alle gebieden van het maatschappelijk leven ~~kan~~ horen de mensen over de grootheid van hun vaderland en de slechtheid van de omringende wereld, die het ten onder wil brengen. En nooit kan een enkele andere stem, hier een correctie aanbrengen. Wel moeten ~~er~~ uit het samenleven ook andere ~~gedachten~~ gedachten ontstaan, maar ze kunnen nooit een organisatorische vorm vinden, omdat dit onmiddellijk fysiek wordt vernietigd, zonder dat iemand er iets van hoort. Of het waar is, weet ik niet, maar onlangs ging het verhaal, dat er in Rusland een staking van 10 000 man geweest zou zijn, die eenvoudig allen werden neergeschoten. Het lijkt me niet onmogelijk.

Natuurlijk heeft deze terreur geen kracht voor de eeuwigheid. Maar Rusland is een jong kapitalistisch land en is op het punt van de organisatie van de maatschappelijke krachten de andere kapitalistische landen ver vooruit. Wat het technisch nog achter is, maakt het op dit punt

doorslag uit bezet HCM

punt dubbel en dwars goed. Het is voor iedere Rus (en ook voor ieder ander) een onomstreden feit, dat Rusland in zijn totalitaire staatsvorm groot en machtig geworden is, n.l. tot de tweede grote macht op aarde. En het is ook duidelijk, dat Rusland nog steeds stap voor stap zijn macht over de aarde uitbreidt. Dat moet een opkomende strijdwil binnen de arbeidersbevolking van Rusland volkomen verlammen. En daarom is een principieel verzet tegen de huidige maatschappelijke vormen in Rusland voorlopig niet te verwachten. Dat is een van de belangrijkste redenen, waarom een 3e wereldoorlog onvermijdelijk is.

En ook Amerika biedt op dat punt voorlopig geen uitzicht. Wel klagen de arbeiders over de stijging van het prijspeil, maar dat neemt niet weg, dat het levenspeil onvergelijkelijk veel hoger ligt, dan waar ook ter wereld. Tegen het systeem als zodanig heeft nauwelijks iemand bezwaar. Want het land is er bij tot eerste wereldmacht geworden en iedere Amerikaan afzonderlijk, ook al heeft hij nauwelijks te ~~1/2~~ eten, identificeert zich toch meer of minder met deze door iedereen erkende machtspositie en deze grootheid. Zelfs voor een arme drommel is het meer of minder een lust "Amerikaan" te zijn. En nu moge het waar zijn, dat de grote massa nu eerst gaat voelen, dat de positie van "wereldmacht" voor de bezittende klasse vernieuwde druk op de bevolking brengt, voor dat zich alom doet gevoelen stroomt er nog wel wat water door de Niagara.

Ziedaar, Anton, m'n zwaarmoedigheid van de laatste tijd. Ik weet wel, dat we niet werken op korte termijn. En ook weet ik wel, dat onze beginselen ook na een derde wereldoorlog nog juist zijn. Maar men vraagt zich af, welke zin ons werk hier in Europa eigenlijk nog heeft, als het toch geen rol kan spelen in het voorkomen van een 3e wereldoorlog, als het niet eens een rol kan spelen van verzet.

Dus werk ik wel is waar door, maar het élan ontbreekt. Men heeft zo het idee, dat het waarschijnlijk toch nog wel z'n nut kan hebben te eniger tijd, al is Europa dan misschien ook praktisch van de kaart verdwenen, zoals destijds Egypte of Griekenland verdwenen, of de Balkan. Men krijgt zo het gevoel, dat het werk hier in werkelijkheid niets te beduiden heeft, omdat de werkelijke springbronnen elders liggen.

.....

Ondertussen heb ik je een krantje toegestuurd "Le Proletaire", dat zowat helemaal over de laatste poststaking handelt. Je moge hierin het eerste resultaat van mijn laatste bezoek aan Parijs zien. Let ook op de volgende formulering, die men direct uit mijn referaten heeft overgenomen:

"Il ne s'agit plus de "rester", ni de "quitter" le syndicat, ni de seissionner", ni de "garder l'unité syndicale", ni de "former un nouveau syndicat"; il s'agit de dépasser le cadre syndical, de prendre les décisions de lutte à la base, sur le plan de l'usine, sans s'occuper des chefs des syndicats; il ~~staxixax~~ s'agit de trouver une forme supérieure de lutte ouvrière, qui lie, rassemble et unisse tous les ouvriers, syndiqué et non-syndiqués, socialistes, communistes, anarchistes, chrétiens, inorganisés: Les comité de grève en permanence."

Dit laatste "comité de grève en permanence" is niet van mij. Ik heb nu een brief naar die krant geschreven, dat dit een slag in de lucht is, omdat de praktijk zal laten zien, dat deze comité's na iedere strijd wegzinken. Over deze hele materie heb ik uitvoerig geschreven. Niettemin geloof ik, dat we voorlopig tevreden mogen zijn met hetgeen bereikt is. In 1936 heb ik soortgelijke referaten in Parijs gehouden en ook wel een artikel in een tijdschrift geplaatst, maar toen kregen we geen voet aan de grond. Nu is de tijd beter "rijp".

Verder zend ik je deze week nog toe een "Bulletin d'Information" voor de propaganda in Frankrijk en België. Het Frans is het eerste nummer is niet zo heel slecht. In de volgende nummers kan daar best veel aan mankeren, maar als de lui het begrijpen, is het ons voldoende. Voor een werkelijke propaganda in bredere kring is het niet geschikt, omdat niemand van ons voldoende Frans kent. Het is alles gebrekkig school-Frans. Of slechter.

.....

Verder sluit ik hierbij in enig Engels tiksel. Het oorspronkelijke heb ik er ook bij gedaan. Of eigenlijk slechts een deel er van, want ik meen, dat ik een deel van het oorspronkelijke niet er bij gekregen heb. Agon heeft het getikt, maar hij zei, dat het niet gecorrigeerd ~~was~~ is.

Voor heden moeten we het hierbij laten. Gé en ik willen graag eens bij jullie op bezoek komen, bijv. op een Woensdag- of Zaterdagmiddag of op Zondag. Dat zal echter October worden.

Groeten aan Anna ook van Gé

hem